

სელექციური აბორტი - საერთაშორისო სამართლით დაურეგულირებელი სფერო?

ოლეგ თორთლაძე

აბსტრაქტი

ადამიანის უფლებათა დაცვის, ქალთა უფლებებისა და დისკრიმინაციის აკრძალვის შესახებ საერთაშორისო ხელშეკრულებების კომპლექსურობის მიუხედავად სქესის სელექციის მოტივით აბორტი სამართლის მკვლევარებისა და საზოგადოებისთვის ჯერ კიდევ კრიტიკულ საკითხად რჩება. აღნიშნულ ნაშრომში განხილულია სქესის შერჩევის მოტივით აბორტის სამართლებრივი ასპექტები, მათ შორის, ნაყოფის სიცოცხლის უფლება, ქალთა მიმართ დისკრიმინაცია და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის უფლება. სასამართლო პრაქტიკისა და საერთაშორისო ნორმების ანალიზზე დაყრდნობით, განვითარებულია აზრი, რომ სქესის შერჩევის მოტივით აბორტის აკრძალვისა და მისი დისკრიმინაციის ფორმად აღიარების შესახებ მყარი საერთაშორისო სამართლებრივი ჩარჩოს შექმნა არის ერთ-ერთი აუცილებელი წინაპირობა პრობლემის აღმოსაფხვრელად.

საკვანძო სიტყვები: სქესის შერჩევის მოტივით აბორტი; დისკრიმინაცია; ადამიანის უფლებები; ნაყოფის სიცოცხლის უფლება; საქართველო; სელექციური აბორტი

შესავალი

აბორტი საზოგადოების ერთ-ერთი ყველაზე აქტიურად განსჯადი საკითხია, რომლის სოციალური, რელიგიური, ეთიკური, პოლიტიკური, ეკონომიკური და სამართლებრივი განზომილებები თანაბრად კომპლექსური და პრობლემურია. აბორტის შესახებ არ არსებობს ერთიანი პოზიცია, შესაბამისად, იმისდა მიხედვით, თუ რომელი ღირებულებითი თუ ნორმატიული სისტემის მიხედვით მიდის მსჯელობა, პოზიციები და შეფასებებიც შესაბამისია. აბორტის მიზეზი შეიძლება მრავალი იყოს დაწყებული ფინანსურით და დამთავრებული ჯანმრთელობის მდგომარეობით. წინამდებარე ნაშრომი განიხილავს აბორტის მეტად სპეციფიკურ სახეს, რომელსაც სელექციური აბორტის სახელით ვიცნობთ. სელექციური აბორტი პირობითად ორ კატეგორიად შეიძლება დავყოთ: სქესის შერჩევის მოტივით აბორტი და აბორტი ნაყოფის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო. წინამდებარე სტატია მხოლოდ სქესის შერჩევის მოტივით აბორტის სამართლებრივი ასპექტებს გააანალიზებს. შესაბამისად, ნაშრომის მიზნებისთვის ტერმინში „სელექციური აბორტი“ იგულისხმება *აბორტი სქესის შერჩევის მოტივით*.

პირველი თავი შეეხება აბორტის, როგორც უფლების კატეგორიას. ამ თავში განიხილება საერთაშორისო სამართალში ნაყოფის სამართლებრივი სტატუსი, რომელიც მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს აბორტის სამართლებრივ კლასიფიკაციას. მეორე თავში მსჯელობა წარიმართება უშუალოდ სქესის შერჩევის მოტივით აბორტის შესახებ. ყურადღება გამახვილდება ისეთ საკი-

თხეობზე, როგორცაცაა სქესის სელექცია ბიოეთიკისა და ადამიანის უფლებების ქრილში, რეპროდუქციული ჯანმრთელობისა და სელექციური აბორტის ურთიერთმიმართება, რეპროდუქციული ჯანმრთელობა საერთაშორისო სამართლებრივი ხელშეკრულებების ასპექტში და ბოლოს, სელექციური აბორტი, როგორც დისკრიმინაცია. მესამე თავი მოკლედ მიმოიხილავს სელექციური აბორტის რეგულაციურ ჩარჩოს საქართველოში.

ნაშრომის მიზანია, დადგინდეს, სელექციური აბორტი არის უფლება, საერთაშორისო სამართლით აკრძალული ინსტიტუტი, თუ დაურეგულირებელი სფერო. შესავალშივე მიზანშეწონილია აღინიშნოს, რომ სელექციური აბორტის მხოლოდ ქალთა დისკრიმინაციის კონტექსტში განხილვა განპირობებულია არსებული სტატისტიკით და ეს არ გულისხმობს, რომ მამრობითი სქესის ნაყოფის მოცილება სელექციური აბორტის ფარგლებში არ ექცევა კვლევისთვის გამოყენებული ინდუქციური მეთოდი.

1. აბორტი, როგორც უფლება

1.1 ნაყოფის სამართლებრივი სტატუსი საერთაშორისო სამართალში

აბორტი, როგორც სამედიცინო და სამართლებრივი კატეგორიის თემა რეპროდუქციულ ჯანმრთელობასთან, ბიოეთიკასთან და ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებულ ბევრ კომპლექსურ ასპექტს მოიცავს, რომლებზე ამომწურავად მსჯელობა ამ ნაშრომის ფორმატში შეუძლებელია. არც აბორტის ზოგად მორალურ მხარეს შეეხება ეს თავი და არც ეთიკური ქრილის შესწავლა-შეფასებაა ამ სტატიის მიზანი. ვინაიდან განხილვის მთავარი საკითხი გენდერის ნიშნით სქესის შერჩევის ერთ-ერთი ფორმა-სქესობრივი ნიშნით სელექციური აბორტია, ამდენად, კვლევის ობიექტი მხოლოდ საერთაშორისო სამართალში ნაყოფის სამართლებრივ სტატუსთან დაკავშირებული ის კომპონენტები იქნება, რომლებზე მსჯელობაც აუცილებელია სელექციური აბორტის იურიდიული ასპექტების ანალიზისათვის.

ნაყოფის სამართლებრივი დაცვა რომ ადამიანის უფლებების საერთაშორისო სამართლის დღის წესრიგის პირველი რიგის საზრუნავი არ იყო, ამას ისიც მოწმობს, რომ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაში არ გვხვდება ჩანაწერი ნაყოფის ან მისი სამართლებრივი სტატუსის შესახებ.¹ თუმცა, დეკლარაციის ავტორების მიერ დოკუმენტში ისეთი ზოგადი სახის ფრაზების გამოყენებამ, როგორცაცაა „ყველა ადამიანს აქვს სიცოცხლის უფლება“, „ყველა ადამიანი იბადება თავისუფალი და თანასწორი“,² დატოვა სივრცე ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხებზე

¹ იხ. Universal Declaration of Human Rights (adopted 10 December 1948 UNGA Res 217 A(III) (UDHR), მე-3, მე-6, მე-7 მუხლები.

² ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (მიღებული 1948 წლის 10 დეკემბერს) საქართველოში ძალაშია საქართველოს უზენაესი საბჭოს 1991 წლის 15 სექტემბრის დადგენილებით, <http://www.parliament.ge/uploads/other/76/76808.pdf> [ნანახია 06.03.2020] მე-3, მე-6, მე-7 მუხლები.

ფართო მსჯელობისთვის.³ დეკლარაციაზე მუშაობისას ნაყოფის სტატუსის დოკუმენტში ინტეგრირების საკითხის განხილვა,⁴ დროისა და კონტექსტის გათვალისწინებით, პროგრესულ ნაბიჯად უნდა შეფასდეს. თუმცა, გაეროს წევრი სახელმწიფოების მხრიდან აბორტის საკანონმდებლო დაშვება, დედების უფლებების დაცვის მიზნით,⁵ მაშინაც იყო და დღესაც რჩება საერთაშორისო სამართალში ნაყოფის სტატუსის შესახებ ერთგვაროვანი პოზიციის ჩამოყალიბების ერთ-ერთ ხელისშემშლელ ფაქტორად.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია სიცოცხლის უფლების ხელყოფის აკრძალვის შესახებ ზოგად ჩანაწერს გვთავაზობს,⁶ საიდანაც რთულია ნაყოფის სამართლებრივი სტატუსის შესახებ რაიმე დასკვნის გაკეთება. კონვენციის მიღების პერიოდში, 1940-იანი წლების ბოლოსთვის, აბორტი კრიმინალიზებული იყო მრავალ ქვეყანაში,⁷ რაც ერთ-ერთი მიზეზი შეიძლება გამხდარიყო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ, აბორტის რეგულირებასთან დაკავშირებით, ნეიტრალური მიდგომის ჩამოყალიბების. ევროპულ სასამართლოს აბორტის რეგულირების საკითხები მნიშვნელოვანწილად მინდობილი აქვს კონვენციის წევრი სახელმწიფოებისთვის,⁸ თუმცა, სასამართლოს მიერ არაერთი გადაწყვეტილებაა გამოტანილი, რომლებიც საკვანძო საკითხებზე მყარ პოზიციებს აყალიბებენ. სასამართლო პრაქტიკასთან დაკავშირებით შემდეგ თავში ვისაუბრებ.

საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მსგავსად, სიცოცხლის უფლების ხელყოფის აკრძალვით, ადგენს ადამიანის უფლების დაცვის ზოგად წესს.⁹ მე-6 მუხლში გამოყენებული ისეთი ფორმულირებები, როგორცაა „არავის შეიძლება თვითნებურად წაერთვას სიცოცხლე“ და „თითოეულ ადამიანს გააჩნია სიცოცხლის განუყოფელი უფლება“, ტოვებს სივრცეს ნაყოფის სიცოცხლის სამართლებრივი დაცვისთვის.¹⁰ თუმცა, პაქტის არსებული

³ Schabas A. William, *The Abolition of the Death Penalty in International Law* (Cambridge UK: Cambridge Univ. Press, 2nd ed, 1997), 25; ციტირებული: Flood J. Patrick, "Does International Law Protect the Unborn Child?" *Life and Learning* XVI, 6 (2006):5-6 <http://www.uffl.org/vol16/flood06.pdf>, [ნანახია 06.03.2020].

⁴ Summary Record of the Second Meeting [of the Working Group on the Declaration of Human Rights] E/CN.4/AC.2/SR.2, 5 December 1947, 8.

⁵ Schabas A. William, *The Universal Declaration of Human Rights-The travaux préparatoires* (Vol I, October 1946 to November 1947, CUP 2013), C.

⁶ Council of Europe, *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* (European Convention on Human Rights, as Amended) (ECHR) მუხლი-2, 1950; Renucci Jean-François, *Introduction to the European Convention on Human Rights The rights guaranteed and the protection mechanism* (Council of Europe Publishing 2005), 10, [https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-01\(2005\).pdf](https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-01(2005).pdf) [ნანახია 06.03.2020].

⁷ Gregor Puppinc, *Abortion and the European Convention on Human Rights*, *Irish Journal of Legal Studies*, (vol.3 (2) 2013), 144.

⁸ Christina Zampas and Gher M. "Jaime, Abortion as a Human Right – International and Regional Standards", *Human Rights Law Review* 8:2 (2008), 276.

⁹ *International Covenant on Civil and Political Rights* (adopted 16 December 1966, entered into force 23 March 1976) 999 UNTS 171, მე-6 მუხლი.

¹⁰ Flood, Patrick, "Does International Law Protect the Unborn Child?", 7; Flood Patrick. *Is International Law on the Side of the Unborn Child?* (2007 NCBQ) 73.

რედაქციის ფარგლებში, ნაყოფის სიცოცხლის უფლების დაცვა საბოლოოდ დამოკიდებულია იმაზე, მიენიჭება თუ არა მას ადამიანის სტატუსი. რთულია იმ მოსაზრების გაზიარება, რომ ორსული ქალის სიკვდილით დასჯის აკრძალვა აპრიორი ნაყოფის სიცოცხლის უფლების უპირობო აღიარებას გულისხმობს.¹¹ მრავალი ქვეყნის სამართლებრივი სისტემა ორსული ქალების, ბავშვებისა და ასაკოვანი ადამიანებისთვის, მათი ფიზიოლოგიური და ფსიქოლოგიური მდგომარეობის გათვალისწინებით, განსაკუთრებულ მიდგომებსა და მექანიზმებს ქმნის, რომლებიც ხშირად სისხლისსამართლებრივ კანონმდებლობაშიც აისახება.¹² ადამიანის უფლებათა კომიტეტის ზოგად კომენტარებში ნაყოფის უფლებების დაცვის საკითხზე მსჯელობა დედის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვის, ასევე, აბორტის საწინააღმდეგო კანონმდებლობის მავნე ეფექტის კონტექსტში იმის მანიშნებელია, რომ ნაყოფის, როგორც დამოუკიდებელი სამართალსუბიექტის სტატუსი ცალკე არ განიხილება.¹³ ანალოგიური მიდგომა აქვს არაერთ მკვლევარს.¹⁴

ბავშვთა უფლებების დეკლარაცია,¹⁵ რომელიც ბავშვთა უფლებების კონვენციის წინამორბედი, გამორჩეულია არაორაზროვანი ფორმულირებებითა და ნაყოფისთვის ბავშვის სტატუსის მინიჭებით.¹⁶ პრეამბულა განმარტავს, რომ „ბავშვი თავისი ფიზიკური და გონებრივი მოუმწიფებლობის გამო საჭიროებს განსაკუთრებულ დაცვასა და ზრუნვას, მათ შორის, შესაბამის სამართლებრივ დაცვას, როგორც დაბადებამდე, ასევე დაბადების შემდეგ“.¹⁷ ბავშვთა უფლებების კონვენციაში, ბავშვის

¹¹ Ibid.

¹² Milligan M. Luke, “A Theory of Stability: John Rawls, Fetal Homicide, and Substantive Due Process” *Baylor U L Rev* (2007) 1177-1230; Ancel Mark, “Capital Punishment in the Second Half of the Twentieth Century” *Review- International Commission of Jurists, Geneva, N2* (1969):33-48; Schabas, *The Abolition of the Death Penalty*, 150; Magnuson J. Roger and Lederman M. Joshua, “Aristotle, Abortion, and Fetal Rights” *Wm Mitchell L Rev* (2007): 767, 770; Fenzel Brigit, “Turning Morality into Legitimate Law” *Focus* (2007) 34-37.

¹³ Human Rights Committee General Comment No.28: Equality of rights between men and women (Article 3) UN Doc HRI/GEN/1/Rev.6, 180, 182, para.10,11,20; Human Rights Committee General comment No. 36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the right to life, 30 ოქტომბერი 2018 წელი, https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/1_Global/CCPR_C_GC_36_8785_E.pdf [ნანახია 16.02.2020], მე-8 აბზაცი; იხ. Joseph Sarah and Castan Melissa, *The International Covenant on Civil and Political Rights (3rd Edition): Cases, Materials, and Commentary*, Third edition (OSAIL 2013), <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law/9780199641949.001.0001/law-9780199641949-chapter-8#law-9780199641949-div6-456> [ნანახია 19.02.2020].

¹⁴ იხ. Eriksson K. Maja, “Making International Law More Responsive to Women’s Needs” in *Women and International Human Rights Law*, ed. Askin D. Kelly and Koenig M. Dorean, vol. 3 (Ardsley NY: Transnational Publishers, 2001); Cook J. Rebecca and Fathalla F. Fathalla, “Advancing Reproductive Rights Beyond Cairo and Beijing” in *Women and International Human Rights Law*, ed. Askin D. Kelly and Koenig M. Dorean, vol. 3 (Ardsley NY: Transnational Publishers, 2001); Packer A.A. Corinne, “The Right to Reproductive Choice: A Study in International Law” *Turku, Finland: Institute for Human Rights, Abo Academi University* (1996).

¹⁵ Declaration of the Rights of the Child, UNGA Res 14/1386 (20 November 1959) UN Doc A/RES/14/1386.

¹⁶ Ibegbu I. Jude, “Rights of the Unborn Child in International Law” Vol. 1. 8., London UK: Edwin Mellen Press (2000), 132-139.

¹⁷ Declaration of the Rights of the Child, UNGA Res 14/1386 (20 November 1959) UN Doc A/RES/14/1386, პრეამბულა.

დეფინიციაზე მსჯელობისას, ქვეყნების აზრები გაიყო და საბოლოოდ კონვენციის პირველ მუხლში ბავშვის ცნების კომპრომისული ვარიანტი ჩაიწერა.¹⁸ კონვენციის პრეამბულის მე-9 პარაგრაფი, რომელიც ახსენებს ბავშვთა უფლებების დეკლარაციას და 24-ე მუხლის მეორე პარაგრაფი, რომელიც წევრ სახელმწიფოებს ავალდებულებს დედებისთვის სათანადო პრენატალური ჯანდაცვის უზრუნველყოფას შესაძლოა ნაყოფის სამართლებრივი სტატუსის აღიარების მცდელობად ჩაითვალოს.¹⁹ თუმცა, ზოგადად, არც კონვენციის ტექსტი და არც მის მიღებასთან დაკავშირებული პერიპეტიები იძლევა იმის მტკიცების საშუალებას, რომ კონვენცია წევრი ქვეყნებისგან მოითხოვს ნაყოფის სიცოცხლის უფლების აღიარებასა და მის დაცვას.²⁰ მიუხედავად ამ მოცემულობისა, ბავშვთა უფლებების დაცვის კომიტეტი არ შეფერხებულა, რომ ქვეყნებისთვის მოეწოდებინა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ნაყოფის ინტერესების დაცვისთვის აბორტის შესახებ დისკრიმინაციული კანონმდებლობის შეცვლისკენ,²¹ თუმცა, ეს უფრო შემდეგი თავების განხილვის თემაა. ნაყოფისა და ბავშვის სამართლებრივი სხვადასხვაობა რომ ერთმნიშვნელოვანია, ამაზე არსებული რეგულაციური ჩარჩოც მეტყველებს; მაგრამ, ბავშვთა უფლებების დაცვის ინსტრუმენტებში მინიშნებები ნაყოფის საჭიროებებზე შესაძლოა ბავშვისა და ნაყოფის დაცვის სამართლებრივი ინტერესების მსგავსებაზე მეტყველებდეს.

ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია ასევე არ ახსენებს ნაყოფის სამართლებრივ დაცვას და ყურადღებას ამახვილებს, ძირითადად, ორსული ქალების დისკრიმინაციისგან დაცვისა და მათთვის სათანადო პირობების შექმნის მნიშვნელობაზე.²² ანალოგიური აქცენტებია დასმული ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ კომიტეტის რეკომენდაციებში, რომლებშიც ყურადღება გამახვილებულია არასასურველი ორსულობის პრევენციისთვის საჭირო მექანიზმების დანერგვისა და აბორტის დეკრიმინალიზაციის მნიშვნელობაზე.²³

აფრიკული ქარტია ადამიანისა და ხალხის უფლებების შესახებ ასევე

¹⁸ Ibegbu, "Rights of the Unborn Child", 132-139; Convention on the Rights of the Child (adopted 20 November 1989, entered into force 2 September 1990) 3 UNTS 1577, 1 მუხლი.

¹⁹ Mower G. Alfred Jr., "The Convention on the Rights of the Child: International Law 13 Support for Children", Westport CT: Greenwood Press, (1997) 29; Joseph Rita, "Human Rights and the Unborn Child", Martinus Nijhoff Leiden (2009) 3; Alston Philip, "The Unborn Child and Abortion under the Draft Convention on the Right of the Child", Hum Rts Q (1990) 174; Slabbert M. Nöthling, "The Position of the Human Embryo and Foetus in International Law and its Relevance for the South African Context", CILSA (1999) 28-30; Sloth-Nielsen Julia, "Ratification of the United Nations Convention on the Rights of the Child: Some implications for South African law", SAJHR (1995) 411-412.

²⁰ Leblanc Lawrence Jr., The Convention on the Rights of the Child: United Nations Lawmaking on Human Rights (Lincoln: Univ. of Nebraska Press 1995) 71; Ibegbu, "Rights of the Unborn Child", 105.

²¹ Nowak Manfred, Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child, Article 6: the Right to Life, Survival and Development (Boston MA: Martinus Nijhoff Publishers, 2005) 29.

²² Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (adopted 18 December 1979, entered into force 3 September 1981) 13 UNTS 1249, მე-4 და მე-11 მუხლები.

²³ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, General Recommendation No. 24: Article 12 of the Convention (adopted 5 February 1999) UN Doc A/54/38/Rev.1, chap. I.

ზოგადად საუბრობს ადამიანის სიცოცხლის დაცვის მნიშვნელობაზე.²⁴ მაჰუტოს პროტოკოლი მეტად ვრცელ განმარტებებს იძლევა პრენატალური ჭანდაცვისა და ორსულობის დროს შესაბამის მომსახურებებთან წვდომის მნიშვნელობის შესახებ.²⁵ არსებობს მოსაზრება, რომ მაჰუტოს პროტოკოლი ნაყოფის სამართლებრივ სტატუსს აღიარებს,²⁶ თუმცა, საკამათოა ქალთა რეპროდუქციული უფლებები რამდენად მოიცავს ნაყოფის სიცოცხლის უფლებასაც, მით უმეტეს, რომ ამის შესახებ პროტოკოლში პირდაპირი მინიშნება არ მოიპოვება. საინტერესოა ასევე, რომ ამერიკის კონვენცია ადამიანის უფლებების შესახებ, ისევე, როგორც ამერიკის დეკლარაცია ადამიანის უფლებების დაცვად უფლებების შესახებ, ნაყოფის სამართლებრივი სტატუსის აღიარების კონტექსტში, არ განსხვავდება არსებითად ზემოთ ჩამოთვლილი დოკუმენტებისგან.²⁷

სამეცნიერო ლიტერატურაში, ნაყოფის სამართლებრივ სტატუსსა და აბორტზე მსჯელობისას, ხშირად გვხვდება პარალელი კლონირებაზე,²⁸ მათ შორის, კლონირების აქტიური კრიტიკა.²⁹ ვინაიდან კლონირებასთან დაკავშირებული პრობლემები გენეტიკურ ინჟინერიასა და ადამიანის შექმნის ფიზიკურ პროცესს უფრო უკავშირდება, ვიდრე ნაყოფის სამართლებრივ მდგომარეობას, ამდენად კლონირების განხილვა აბორტის კონტექსტში არ უნდა იყოს მართებული. იურიდიულ საზოგადოებაში პერიოდულად ჩნდება მოსაზრება, რომ საერთაშორისო სამართალში უნდა გადაიჭრას აბორტთან დაკავშირებული მინიმალური მორალური საკითხები და ფუნდამენტურ ასპექტებზე შეთანხმებით უნდა დაიწყოს თემაზე ფართო დიალოგი.³⁰ ბიოლოგიური განსხვავებების გამო, არასასურველი ორსულობის თავიდან აცილების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას, ქალებს მამაკაცებთან შედარებით დიდი ფსიქოლოგიური წნეხი აქვთ.³¹ არჩევნის თავისუფლება, არასასურველი ორსულობის ასპექტში, ქალთა დისკრიმინაციისგან დაცვის

²⁴ African Charter on Human and Peoples' Rights, (adopted 27 June 1981, entered into force 21 October 1986) Doc. CAB/LEG/67/3 rev. 5; 1520 UNTS 217; 21 ILM 58, მე-4 მუხლი; Petersen Niels, "The Legal Status of the Human Embryo in vitro: General Human Rights Instruments", ZAÖRV (2005) 457.

²⁵ Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa (adopted 11 July 2003, entered into force 25 November 2005), <http://www.achpr.org/instruments/women-protocol/> [ნანახია 23.12.2019], მე-14 მუხლი.

²⁶ Flood J. Patrick, "Is International Law on the Side of the Unborn Child?" NCBQ (2007) 73.

²⁷ American Convention on Human Rights (adopted 22 November 1969, entered into force 18 July 1978)

<https://www.cidh.oas.org/basicos/english/basic3.american%20convention.htm> [ნანახია 19.03.2020], პირველი, მე-3 და მე-4 მუხლები; American Declaration of the Rights and Duties of Man, 2 May 1948, http://www.hrcr.org/docs/OAS_Declaration/oasrights.html [ნანახია 19.03.2020].

²⁸ Shanin L. Elizabeth, "International Response to Human Cloning", Chicago J Int'l L (2002) 255.

²⁹ Isasi M. Rosario and Annas J. George, "Arbitrage, Bioethics, and Cloning: The ABCs of gestating a United Nations Cloning Convention", Case W Res J Int'l L (2003) 406; Jarrell Channah, "No worldwide consensus: The United Nations Declaration on Human Cloning", Ga J Int'l & Comp L (2006) 225-226.

³⁰ Tomuschat Christian, "International law: ensuring the survival of mankind on the eve of a new century: general course on public international law" Recueil Des Cours (1999) 26; Callahan Daniel, "The Sanctity of Life Principle: A New Consensus", in Life and Death: A Reader in Moral Problems, ed. Pojman P. Luis, 2nd ed. (Wadsworth Belmont 2000) 84; Bogdandy V. Armin, "Constitutionalism in International Law: Comment on a Proposal from Germany", Harv Int'l L J (2006) 227.

³¹ Eriksson K. Maja, "Reproductive Freedom – In the Context of International Human Rights and Humanitarian Law", Martinus Nijhoff Leiden (2000) 276-277.

მთავარი გარანტიაა.³² ამავდროულად, მნიშვნელოვანია, რომ აბორტის მარეგულირებელი ნორმები ითვალისწინებდნენ ნაყოფის ინტერესებს და მხედველობაში იღებდნენ საერთაშორისოდ აღიარებულ სამართლის საყოველთაო პრინციპებს.

1.2 ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო ინსტიტუტების პრაქტიკა

ნაყოფის სამართლებრივ სტატუსთან და აბორტთან დაკავშირებით არაერთი საქმე არსებობს ადამიანის უფლებათა დაცვის როგორც რეგიონულ, ასევე საერთაშორისო ინსტიტუტებში, თუმცა, ამ ნაშრომის მიზნებისთვის ყურადღება გამახვილდება მხოლოდ საკვანძო გადაწყვეტილებებზე, რათა ნათელი გახდეს ზოგადი სურათი.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სისტემის თანამედროვე მოდელად გარდაქმნამდე, ჯერ კიდევ კომისიის ფარგლებში, ერთ-ერთი საკვანძო გადაწყვეტილება დადგა საქმეზე *Brüggemann and Scheuten v. Germany*. მომჩივანი ითხოვდა, რომ გადაწყვეტილება აბორტის ჩატარების შესახებ, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის საფუძველზე, სრულად მისი პრეროგატივა ყოფილიყო. კომისიამ დაადგინა, რომ კონვენციის მე-8 მუხლის პირველი პარაგრაფი არ შეიძლება განიმარტოს იმ შინაარსით, რომ ორსულობა და მისი შეწყვეტა, მხოლოდ დედის პირადი ცხოვრების უფლებით დაცული სფეროა.³³ კომისიამ ამ გადაწყვეტილებით არაპირდაპირ აღიარა ნაყოფის, როგორც დამოუკიდებელი სამართალსუბიექტის სტატუსი.

საინტერესო განმარტება გააკეთა კომისიამ საქმეზე *X v. the United Kingdom*, სადაც საჩივრის ავტორი, პოტენციური მამა, ითხოვდა ბრიტანეთში მოქმედი 1967 წლის აბორტის აქტის მიერ კონვენციის მე-2, მე-5, მე-6, მე-8 და მე-9 მუხლების დარღვევის დადგენას. პოტენციურ მამას არ სურდა, რომ ქალს აბორტი გაეკეთებინა და ითხოვდა ნაყოფის სიცოცხლის უფლების აღიარებას. კომისიამ აღნიშნა, რომ კონვენციის მე-2 მუხლიდან გამომდინარე, ნაყოფის სამართლებრივ სტატუსთან დაკავშირებით, პოტენციურად შეიძლება შემდეგი სამი დასკვნის გაკეთება: კონვენცია არ აღიარებს ნაყოფის სიცოცხლის უფლებას, ნაყოფის უფლება აღიარებულია ნაგულისხმები შეზღუდვებით, კონვენცია აღიარებს ნაყოფის სიცოცხლის აბსოლუტურ უფლებას.³⁴ კომისიამ განმარტა, რომ ნაყოფის სიცოცხლისთვის დედის სიცოცხლეზე უპირატესი ღირებულების მინიჭება არ იქნებოდა სწორი, განსაკუთრებით, კონვენციის წევრი სახელმწიფოების მხრიდან აბორტის მასობრივად ლიბერალიზაციის პირობებში.³⁵ კომისიის მოსაზრებით კონვენცია არ აღიარებდა ნაყოფის სიცოცხლის უფლებას.³⁶

³² Packer, "The Right to Reproductive Choice" 8-9.

³³ *Brüggeman and Scheuten v. Germany*, Appl. No. 6959/75, Commission Report of 12 July 1977, 61-ე აბზაცი.

³⁴ *X v. the United Kingdom*, Appl. No. 8416/79, admissibility decision of 13 May 1980, მე-17 აბზაცი.

³⁵ *Ibid.*, მე-19 და მე-20 აბზაცი.

³⁶ *Ibid.*, 23-ე აბზაცი.

საქმეზე *H. v. Norway* ფაქტობრივი გარემოებები და საჩივრის მოტივაცია ბრიტანეთის წინააღმდეგ ზემოთ განხილული საქმის იდენტურია. პოტენციური მამა, ორსულობის მე-14 კვირას დედის მიერ აბორტის მამის სურვილის საწინააღმდეგოდ განხორციელების მიზეზით, ეროვნულ დონეზე წარუმატებელი პროცესის შემდგომ, იწყებს დავას კომისიაში აბორტის, როგორც კონვენციის მე-2, მე-3, მე-8 და მე-9 მუხლების დარღვევის დადგენის მოთხოვნით.³⁷ გადაწყვეტილებაზე მსჯელობისას კომისიამ პარალელები გაავლო ევროპული ქვეყნების უზენაესი სასამართლოების გადაწყვეტილებებთან და კომპრომისული მიდგომის მნიშვნელობაზე ისაუბრა. მე-2 მუხლის კონტექსტში კი დარღვევა ვერ დაადგინა და განმარტა, რომ აბორტი ნორვეგიის კანონმდებლობით განსაზღვრულ ლეგიტიმურ ფარგლებში განხორციელდა, რაც კონვენციით გათვალისწინებულ ჩარჩოებს არ სცდებოდა.³⁸

Vo v. France საქმეზე საჩივრის ავტორი ექიმების მიერ დაშვებული შეცდომის შედეგად გადატანილი იძულებითი აბორტის გამო ითხოვდა საფრანგეთის სასამართლოების მიერ ექიმების სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემას გაუფრთხილებლობით ჩადენილი მკვლელობის ბრალდებით. ვინაიდან საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსი არ აღიარებდა ნაყოფის, როგორც სისხლის სამართლის სუბიექტის სტატუსს, ამდენად, სასამართლომ პასუხისმგებლობის შესაძლებლობა გამოიციხა. ევროპულმა სასამართლომ, თავის მხრივ, მინიშნებები გააკეთა ყველა ზემოთ განხილულ საქმეზე და განმარტა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, რომ ნაყოფის სიცოცხლის აბსოლუტური უფლების პრინციპით ეხელმძღვანელა, ადმინისტრაციული ან სამოქალაქო პასუხისმგებლობა სრულებით პროპორციული იქნებოდა გაუფრთხილებლობით დამდგარი შედეგისთვის.³⁹

შედარებით ახალ გადაწყვეტილებებში სასამართლო აღნიშნავს აბორტის მარეგულირებელი კანონმდებლობის მიღებისას სხვადასხვა ჯგუფის ინტერესების გათვალისწინებისა და რეგულირების ინკლუზიურობის მნიშვნელობას.⁴⁰ ნაყოფის სამართალ სუბიექტურობის აღიარების თვალსაზრისით საყურადღებოა სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე *Knecht v. Romania*, სადაც სასამართლომ რუმინეთს ექსტრაკორპორალური განაყოფიერების მიზნით გაყინული ემბრიონების განადგურების პროცესის შეჩერება დაავალა.⁴¹ ამ გადაწყვეტილებით, რომელშიც კონვენციის მე-8 მუხლზე გაკეთდა მინიშნება, სასამართლომ სათანადო დასაბუთების შემთხვევაში აბორტის მსგავსი პროცედურის ოჯახის ინტერესების

³⁷ *H. v. Norway*, Appl. No. 17004/90, admissibility decision of 19 May 1992.

³⁸ *Ibid.* DR 73, 155; ასევე *ib. Boso v. Italy*, Appl. No. 50490/99, decision of 5 September 2002.

³⁹ *Vo v. France*, [GC] Appl. No. 53924/00, judgement of 8 July 2004, 77-80-ე აბზაცები.

⁴⁰ *Tysiack v. Poland*, Appl. No. 5410/03, judgement of 20 March 2007, 116-ე აბზაცი; *A. B. and C. v. Ireland*, Appl. No. 25579/05, judgement of 16 December 2010, 249-ე აბზაცი; *R. R. v. Poland*, Appl. No. 27617/04, judgement of 26 May 2011, 187-ე აბზაცი; *P. and S. v. Poland*, App. N 57375/08, judgement of 30 October 2012, 99-ე აბზაცი.

⁴¹ *Knecht v. Romania*, Appl. N 10048/10, judgement of 2 October 2012, მე-19 აბზაცი.

სასარგებლოდ შეცვლის პრეცედენტი დაუშვა.⁴²

არაერთი საინტერესო გადაწყვეტილება აქვს გამოტანილი ადამიანის უფლებათა კომიტეტს (საერთაშორისო ხელშეკრულების საფუძველზე შექმნილ ორგანოს), რომლებშიც სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-6 მუხლთან მიმართებით აბორტისა და ნაყოფის სამართლებრივი უფლებების შესახებ მსჯელობს. საქმეზე *Queenan v. Canada*,⁴³ საჩივარმა დასაშვებობის ეტაპი ვერ გადალახა კონკრეტული მსხვერპლის არ არსებობის გამო. სიცოცხლის უფლებასთან მიმართებით აბორტის კანონიერების საკითხის შეფასება ამ საქმის კონტექსტში საინტერესო იქნებოდა, თუმცა, ნაყოფის მიერ პაქტის ფაკულტატიური ოქმით გათვალისწინებული მომჩივნის კრიტერიუმების დაკმაყოფილება, ნაყოფის სამართალსუბიექტურობის გათვალისწინებით, საეჭვოა.⁴⁴ კომიტეტის გადაწყვეტილებით, საქმეზე *L.M.R v. Argentina* სახელმწიფოს მხრიდან აბორტის პროცედურების გაჭიანურება, რომელსაც თვითნებური, უკანონო აბორტი მოჰყვა, არ ჩაითვალა საჩივრის ავტორის სიცოცხლის უფლების დარღვევად.⁴⁵ ეს გადაწყვეტილება საინტერესოა იმდენად, რამდენადაც კომიტეტმა დაგვიანებული აბორტისა და დედის სიცოცხლის უფლების ავტომატურ დაკავშირებაზე უარი თქვა.⁴⁶

აბორტის შესახებ საქმეების ჩამონათვალი ამით არ ამოიწურება, თუმცა, ვინაიდან კვლევის მიზანი სქესობრივი ნიშნით მოტივირებული სელექციური აბორტის ფენომენის შესწავლაა, ამდენად, დისკრიმინაციული კომპონენტის შემცველი საქმეების შესახებ მსჯელობა შემდეგ თავში იქნება წარმოდგენილი.

2. სქესის შერჩევის მოტივით აბორტის ფენომენი საერთაშორისო სამართალში

2.1 სქესის სელექცია, როგორც ადამიანის უფლებებისა და ბიოეთიკის ნაწილი

ადამიანის უფლებები და ბიოეთიკა მეცნიერების ორი დამოუკიდებელი სფეროა, რომლებიც ერთმანეთს ორ საერთაშორისო დოკუმენტში: ადამიანის უფლებებისა და ბიომედიცინის კონვენციასა და ადამიანის გენომისა და

⁴² Puppink Gregor, "Abortion on Demand and the European Convention on Human Rights", ECLJ (2014) <https://eclj.org/abortion-on-demand-and-the-european-convention-on-human-rights> [ნანახია 19.03.2020].

⁴³ *Queenan (on behalf of Canadian unborn children) v Canada*, Admissibility, Communication No 1379/2005, UN Doc CCPR/C/84/D/1379/2005.

⁴⁴ *ob. Joseph and Castan*, "The International Covenant on Civil and Political Rights".

⁴⁵ *L.M.R. v Argentina*, Communication N 1608/2007, UN Doc CCPR/C/101/D/1608/2007, მე-8.1-10 აბზაცები.

⁴⁶ *Llantoy Huamán v Peru*, Communication N 1153/2003, UN Doc CCPR/C/85/D/1153/2003, მე-6.3 აბზაცი.

ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაციაში ერწყმიან.⁴⁷ წინა თავში აღინიშნა რომ ამ ნაშრომის ფარგლებში მორალური და ეთიკური ასპექტები არ განიხილებოდა, შესაბამისად, უპირველესად, საჭიროა ბიოეთიკის მნიშვნელობის განსაზღვრა. ადამიანის უფლებებისა და ბიომედიცინის კონვენციის პირველი მუხლის თანახმად ბიოეთიკა უნდა გულისხმობდეს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, მისი ღირსების დაცვასა და ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარშე მისი ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფას ბიოლოგიასა და მედიცინაში. თავად სიტყვის „ბიოეთიკა“ სემანტიკური მნიშვნელობა მოიცავს ეთიკის დაცვას სამედიცინო და ბიოლოგიურ კვლევაში.⁴⁸

ადამიანის უფლებებისა და ბიომედიცინის კონვენცია ერთმნიშვნელოვნად გმობს სქესის შერჩევის მიზნით ხელოვნური ჩასახვის მეთოდების გამოყენებას.⁴⁹ თუმცა, კონვენცია მხოლოდ პრე-იმპლანტურ სქესის სელექციას კრძალავს და არ მოიცავს პრენატალურ სქესის შერჩევას. კონვენციაზე მსჯელობისას არსებობდა სქესის შერჩევის მოტივით აბორტის დაუშვებლობის ჩანერის იდეაც, თუმცა, კონვენციის საბოლოო რედაქციაში ეს მოსაზრება არ აისახა.⁵⁰ ბიოეთიკის არსის გათვალისწინებით გონივრულია მოლოდინი, რომ კონვენცია სქესის სელექციის მოტივით აბორტსაც უნდა კრძალავდეს, თუმცა, ნაყოფის სიცოცხლის უფლების ბუნდოვანებისა და ქალის ჯანმრთელობასთან თემის უშუალო კავშირის გამო საკითხზე არ არსებობს ერთგვაროვანი პოზიცია, რაც ბიოეთიკის ფარგლებში სელექციური აბორტის რეგულირებას აფერხებს.⁵¹ სქესის შერჩევასთან დაკავშირებული ქმედება, რომლის აკრძალვის მიზანშეწონილობაც საერთაშორისო სამართალში საკამათო არ არის, მხოლოდ ახალშობილთა მკვლელობაა.⁵² ვინაიდან ახალშობილის მკვლელობა სცდება კლასიკური გაგებით აბორტის ფარგლებს, ამდენად, ამ ნაშრომში სქესის შერჩევის ეს ფორმა არ განიხილება.

⁴⁷ Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with Regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine (adopted 4 April 1997, entered into force 12 January 1999) ETS No. 164; UN Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO), Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights, 11 November 1997, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000146180> [ნანახია 19.02.2020]; Toebes Brigit, "Sex Selection under International Human Rights Law", *Medical Law International* Vol. 9 (2008): 208 https://www.researchgate.net/publication/270487124_Sex_Selection_under_International_Human_Rights_Law [ნანახია 19.04.2020]; Baker Robert, "Bioethics and Human Rights: A Historical Perspective", *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics* 10 (2001) 241–252.

⁴⁸ Oxford Dictionary bioethics <https://en.oxforddictionaries.com/definition/bioethics> [ნანახია 19.02.2020].

⁴⁹ Convention on Human Rights and Biomedicine, მე-14 მუხლი.

⁵⁰ Steering Committee On Bioethics, Convention on the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being With Regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine- Preparatory Work on the Convention, 28 June 2000, [https://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/CDBI-INF\(2000\)1PrepConv.pdf](https://www.coe.int/t/dg3/healthbioethic/texts_and_documents/CDBI-INF(2000)1PrepConv.pdf) [ნანახია 19.02.2020], 69.

⁵¹ Pattinson D. Shaun, *Medical Law and Ethics* (London: Sweet & Maxwell, 2006) 19 და 316–319; Jones D. Owen, "Sex selection: regulating technology enabling the predetermination of a child's gender", 6 *Harvard Journal of Law and Technology* 2 (1992–1993) 23.

⁵² Singer Peter, *Taking Life: Humans*, excerpted from *Practical Ethics* (Cambridge, 2nd Ed. 1993) 175–217.

სქესის სელექციის მიზნით ხელოვნური ჩასახვის მეთოდების გამოყენების აკრძალვა, ყველანაირი დისკრიმინაციის დაუშვებლობის ქრილში, ცალსახა განაცხადია, რომ სქესის შერჩევა დისკრიმინაციის ერთ-ერთი ფორმაა. თუმცა, კონვენციის განმარტებითი ანგარიში შეზღუდვის კონკრეტულ მიზნებს არ ხსნის; მათ შორის, არც კონვენციის მე-14 მუხლის პირველ მუხლთან ურთიერთმიმართებაზე საუბრობს დისკრიმინაციის კონტექსტში.⁵³ განმარტებითი ანგარიში, მხოლოდ ჩასახვის მეთოდებსა და მე-14 მუხლით დადგენილი საგამონაკლისო შემთხვევების ეროვნულ დონეზე რეგულირებაზე საუბრობს, რაც ღიად ტოვებს სამართლებრივ ასპექტებთან დაკავშირებულ კითხვებს.⁵⁴ მაშინ, როდესაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოც ნაცოფის სამართლებრივ სტატუსთან და სელექციური აბორტის დისკრიმინაციულობასთან დაკავშირებით მკაფიო პოზიციის დაფიქსირებისგან თავს იკავებს,⁵⁵ ნაკლებად მოსალოდნელია, რომ ადამიანის უფლებებისა და ბიომედიცინის ევროპული კონვენცია ფართო სამართლებრივ დისკურსში განიხილავს სქესის სელექციის დისკრიმინაციულ კომპონენტებს. მეორე მხრივ, ევროპის საბჭოს წევრთა უმეტესობის მიერ ადამიანის უფლებებისა და ბიომედიცინის კონვენციის რატიფიცირება, მე-14 მუხლზე დათქმის გაკეთების გარეშე,⁵⁶ ნათელი დასტურია, რომ სახელმწიფოების მხრიდან ნაციონალურ დონეზე სქესის სელექციის მიზნით ხელოვნური ჩასახვის მეთოდების გამოყენების აკრძალვის, სულ მცირე, დეკლარირებული მზაობა არსებობს. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებაში კონვენციის სტანდარტებზე მსჯელობა, მაშინ, როდესაც საქმის მონაწილე სახელმწიფო ხელშეკრულების წევრი არ არის, მიუთითებს სასამართლოს მხრიდან ამ საერთაშორისო დოკუმენტის განსაკუთრებული სამართლებრივი ღირებულების აღიარებაზე.⁵⁷

როგორც უკვე აღინიშნა, კიდევ ერთი იურიდიული დოკუმენტი, რომელიც ბიოეთიკის საკითხებს განსაზღვრავს ადამიანის გენომისა და ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაციაა. იმის გათვალისწინებით, რომ დეკლარაცია იუნესკოს ფარგლებშია მიღებული და განსხვავებული სამართლებრივი დღის წესრიგის, რელიგიისა და კულტურის სახელმწიფოებს აერთიანებს, ის უფრო ზოგადი სახისაა და არ მოიცავს სქესის შერჩევის

⁵³ Explanatory Report to the Convention for the protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine, 1997 ETS No. 164, 15.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ ob. Brügge and Scheuten v. Germany, Appl. No. 6959/75, Commission Report of 12 July 1977.

⁵⁶ ob. Committee on Bioethics, Chart of signatures and ratifications of: the Convention on Human Rights and Biomedicine, the Protocol on the Prohibition of Cloning Human Beings, the Protocol concerning Transplantation of Organs, Tissues of Human Origin, the Protocol concerning Biomedical Research, the Protocol concerning Genetic testing for Health Purposes, 2017, <https://rm.coe.int/inf-2017-7-rev-etat-sign-ratif-reserves/168077dd22> [ნანახია 19.02.2020].

⁵⁷ Glass v. the United Kingdom, Appl. No. 61827/00, Judgement of 9 March 2004, 75-ე აბზაცი.

შესახებ ჩანაწერს.⁵⁸ ვინაიდან ამ ქვეთავის მიზანი ბიოეთიკისა და ადამიანის უფლებების სქესის სელექციის კონტექსტში განხილვაა, ამდენად, დეკლარაციის ზოგადსამართლებრივ ბუნებაზე მსჯელობისგან თავის შევიკავებთ.

2.2 რეპროდუქციული ჯანმრთელობა და სელექციური აბორტი

რეპროდუქციული ჯანმრთელობის უფლების საკითხები აქტიურად წამოიჭრა 1994 წელს გაეროს კონფერენციაზე მოსახლეობისა და განვითარების შესახებ(კაიროს კონფერენცია).⁵⁹ კონფერენციაზე მთავარი აქცენტები ინდივიდების რეპროდუქციულ საჭიროებებზე უფრო გაკეთდა, ვიდრე განზოგადებულად მოსახლეობის დემოგრაფიულ პრობლემებზე.⁶⁰ კაიროს კონფერენციის საბოლოო დოკუმენტში გაიწერა რეპროდუქციული ჯანმრთელობის განსაზღვრება, რომელიც ამ ნაშრომის მთავარი თემის კონტექსტში მეტად საგულისხმოა. რეპროდუქციული ჯანმრთელობის განმარტება მოიცავს არაერთ მნიშვნელოვან კომპონენტს, მათ შორის: რეპროდუქციული არჩევნის თავისუფლებას-კერძოდ, დროის შუალედების ავტონომიურად გადაწყვეტას; ოჯახის დაგეგმვისთვის საჭირო, უსაფრთხო, ეფექტურ და ხელმისაწვდომ მეთოდებზე წვდომას.⁶¹ ნიშანდობლივია, რომ კაიროს კონფერენციის დოკუმენტი რეპროდუქციული ჯანმრთელობის განმარტებისას სქესის განსაზღვრას უფლების ქრილში არ განიხილავს.⁶² დოკუმენტი საუბრობს სქესობრივი ნიშნით დისკრიმინაციის პრაქტიკის მიზეზებსა და მისი გადაჭრის გზებზე, ბიჭის პრიორიტეტულობის იდეოლოგიის ცვლილების მნიშვნელობასა და გზებზე.⁶³ 4.16 პარაგრაფის „ა“ პუნქტში განმარტებულია, რომ, ანგარიშის ობიექტია: „გოგონების დისკრიმინაციის ყველა ფორმისა და ბიჭის პრიორიტეტულობის მიზეზების აღმოფხვრა, რამეთუ ეს იწვევს ახალშობილთა მკვლელობისა და სქესის შერჩევის მოტივით პრენატალური აბორტის არაეთიკურ, მტკივნეულ პრაქტიკას“.⁶⁴ 179 სახელმწიფოს მიერ ანგარიშის სამოქმედო პროგრამის შესრულებაზე თანხმობის გაცხადება მნიშვნელოვანი წინაპირობაა სქესის შერჩევის მოტივით პრენატალური აბორტის აკრძალვის სამართლებრივი წინაპირობის

⁵⁸ Toebes, “Sex Selection under International Law”, 209; Nys Herman, “Towards an International Treaty on Human Rights and Biomedicine? Some Reflections Inspired by UNESCO’s Universal Declaration on Bioethics and Human Rights”, 13 European Journal of Health Law 5 (editorial) (2006) 7–8.

⁵⁹ იხ. Report of the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994, UN Doc A/CONF.171/13/Rev.1.

⁶⁰ Cook J. Rebecca et al. Reproductive health and human rights (Oxford: Clarendon Press, 2003) 155.

⁶¹ Report of the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994, UN Doc A/CONF.171/13/Rev.1, მე-7.2 აბზაცი.

⁶² Toebes, “Sex Selection under International Law”, 209.

⁶³ Report of the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994, UN Doc A/CONF.171/13/Rev.1, მე-4.15 აბზაცი.

⁶⁴ Ibid., მე-4.16 აბზაცი.

შესაქმნელად.⁶⁵

1995 წელს მიღებულმა პეკინის დეკლარაციამ განამტკიცა კაიროს კონფერენციაზე დადგენილი რეპროდუქციული ჯანმრთელობის დეფინიცია: „ქალთა უფლება მოიცავს საკუთარი სექსუალობის კონტროლისა და მასთან დაკავშირებული საკითხების, მათ შორის, სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის, გადაწყვეტის უფლებას იძულების, დისკრიმინაციისა და ძალადობის გარეშე.“⁶⁶ პეკინის დეკლარაციაში ასევე გაუღვრებულია მოწოდება სახელმწიფოებისადმი, რომ სათანადო კანონმდებლობის მიღებითა და აღსრულებით უზრუნველყონ ქალთა მიმართ ძალადობის ისეთი პრაქტიკის წინააღმდეგ ზომების გატარება, როგორც სქესის სელექცია.⁶⁷ სამოქმედო პროგრამის აღსრულებაში სახელმწიფოთა ფართო ჩართულობა ერთი შეხედვით შეიძლება ქმნიდეს სქესობრივი სელექციის ნიშნით პრენატალური სელექციური აბორტის პრევენციის წინაპირობას,⁶⁸ თუმცა, როგორც ამას სტატისტიკა გვიჩვენებს, პრობლემა ჯერ კიდევ მწვავედ დგას რიგ ქვეყნებში.⁶⁹ შორს ვარ იმ აზრისგან, რომ მხოლოდ სამართლებრივი ინსტრუმენტებით შესაძლებელია ამ გამოწვევის გადალახვა, საზოგადოების ცნობიერების შეცვლისთვის საჭირო მასობრივი კამპანიების წარმოების გარეშე. თუმცა, მძლავრი სამართლებრივი ინსტრუმენტების არსებობა მნიშვნელოვანწილად გაააქტიურებს სქესობრივი სელექციის ნიშნით პრენატალური აბორტის წინააღმდეგ ბრძოლას, როგორც ეროვნულ, ასევე საერთაშორისო დონეზე.

⁶⁵ ICPD Beyond 2014 International Conference on Human Rights, Conference Report 2013, https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/ICP_%20Beyond_2014_International_Thematic_Conference/Report_of_the_ICPD_Beyond_2014_International_Conference_on_Human_Rights.pdf [ნანახია 19.02.2020, 3; ასევე იხ. Westerman C. Pauline, “The disintegration of Natural Law theory: Aquinas to Finnis”, Leiden: Brill (1997) 169; Orakhelashvili Alexander, “Natural Law and Customary Law”, 68 HJIL (2008): 69-დან, http://www.zaoerv.de/68_2008/68_2008_1_a_69_110.pdf [ნანახია 8.05.2020]; Kokott Juliane, “States, Sovereign Equality”, MPEPIL (2011): სექცია 24-დან, ხელმისაწვდომია <http://opil.ouplaw.com.proxy-ub.rug.nl/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1113?rskey=INdjzq&result=1&prd=EPIL> უკანასკნელად ნანახი 2017 წლის 8 ივლისს 2017; The case of the S.S. Lotus Case (France v Turkey) (Merits) (Judgement) PCIJ Reports 1927 Ser A No10, 18; Hollis B. Duncan, “Why State Consent Still Matters - Non-State Actors, Treaties, and the Changing Sources of International Law” 23 BJIL (2005): 137-დან, <http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol23/iss1/4> [ნანახია 29.12.2019]; Crawford James, Brownlie's Principles of Public International Law (8th, OUP 2012) 115.

⁶⁶ Toebes, “Sex Selection under International Law”, 210; Report of the Fourth World Conference on Women, Beijing, 4-15 September 1995, UN Doc A/CONF.177/20/Rev.1, 96-ე აბზაცი.

⁶⁷ Report of the Fourth World Conference on Women, Beijing, 4-15 September 1995, UN Doc A/CONF.177/20/Rev.1, 124-ე აბზაცი.

⁶⁸ Review and appraisal of the implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action and the outcomes of the twenty-third special session of the General Assembly, 15 December 2015, UN Doc E/CN.6/2015/3, 3-14.

⁶⁹ UNFPA Asia and the Pacific Regional Office, Sex Imbalances at Birth: Current trends, consequences and policy implications, 2012, 26, <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Sex%20Imbalances%20at%20Birth.%20PDF%20UNFPA%20APRO%20publication%202012.pdf> [ნანახია 05.02.2020].

2.3 რეპროდუქციული ჯანმრთელობის უფლების დაცვის სახელშეკრულებო მექანიზმები

ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო ხელშეკრულებები არ გვთავაზობენ არც სქესობრივი ნიშნით აბორტის უფლებისა და არც მისი აკრძალვის შესახებ პირდაპირ ჩანაწერს.⁷⁰ სქესის სელექციის აკრძალვასთან დაკავშირებული დებულება მხოლოდ ადამიანის უფლებებისა და ბიომედიცინის კონვენციაში გვხვდება. იმისათვის, რომ სქესის სელექციის მოტივით პრენატალური აბორტის საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირების პრობლემებზე ვისაუბროთ, საჭიროა დავადგინოთ რეპროდუქციულ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული რომელიმე უფლება ირიბად ხომ არ მოიცავს სქესის შერჩევის უფლებასაც. რეპროდუქციული არჩევნის უფლება, რომელიც ურთიერთდაკავშირებულ უფლებათა სისტემაა აერთიანებს შემდეგ უფლებებს: ნაყოფის რაოდენობის, დროის შუალედისა და განთავსების ადგილის დამოუკიდებლად განსაზღვრის უფლებას, პირადი და ოჯახური ცხოვრების უფლებას, თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლებას, ქორწინებისა და ოჯახის დაფუძნების უფლებას, ორსულთა დაცვის უფლებას, ჯანმრთელობის უფლებას, ინფორმაციის მიღების უფლებას და სამეცნიერო პროგრესით სარგებლობის უფლებას.⁷¹

უფლება, რომელზეც სქესის შერჩევის ასპექტში ყველაზე ხშირად აპელირებენ ეს პირადი ცხოვრების უფლებაა. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის მე-10 მუხლი განსაზღვრავს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის მიზნით საგანმანათლებლო და ოჯახის სათანადო დაგეგმვისთვის საჭირო ინფორმაციაზე წვდომის უფლებას. ეს დებულება არ უნდა გულისხმობდეს სქესის შესახებ ინფორმაციის მიღების უფლებას.⁷² საერთაშორისო პაქტის სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ მე-19 მუხლიდან და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლიდან გამომდინარე ინფორმაციის მიღების უფლების განვრცობა ნაყოფის სქესის შესახებ ინფორმაციაზე არ შეესაბამება არც ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის მიზანსა და არც თავად ადამიანის უფლებათა კომიტეტისა, თუ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას.⁷³ პირადი ცხოვრების უფლებისა და აბორტის კორელაცია ნათლად შეიძლება დავინახოთ შემდეგ შემთხვევებში: გაკეთებული აბორტის შესახებ ინფორმაციის ექიმისგან მოთხოვნის დაუშვებლობა;⁷⁴ საჭიროების შემთხვევაში, დედის სიცოცხლის დაცვის მიზნით, თერაპიულ აბორტზე უარის აკრძალვა.⁷⁵

თუ სქესის სელექციის მოტივით პრენატალური აბორტისა და ინფორმაციის მიღების უფლების ურთიერთმიმართების შესახებ ვიმსჯელებთ

⁷⁰ Toebes, "Sex Selection under International Law", 215.

⁷¹ Ibid.; Cook, "Reproductive Health" 158, 175.

⁷² Toebes, "Sex Selection under International Law", 212.

⁷³ Dijk V. Peter et al. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights (Antwerpen – Oxford: Intersentia, Fourth ed., 2006) 787.

⁷⁴ Supra n.13, General Comment 28, მე-20 აბზაცი.

⁷⁵ იხ. Karen Noelia Llantoy Huamán v. Peru, Communication No. 1153/2003, UN Doc. CCPR/C/85/D/1153/2003 (2005).

რამდენიმე გარემოებას უნდა მივაქციოთ ყურადღება. ოჯახის სათანადო დაგეგმვისთვის ყველა შესაბამისი მომსახურების შესახებ სრულყოფილი ინფორმაციის არსებობა მნიშვნელოვანია, მათ შორის, ორსულობის დაგეგმვის კონტექსტშიც.⁷⁶ სრულყოფილი ინფორმაციის არსებობა, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ქალთა ღირსეული ცხოვრების უზრუნველყოფისთვის აუცილებელი წინაპირობაა. სრულფასოვანი ინფორმაციის არსებობა ოჯახის დაგეგმვისა თუ ორსულობის ყველა ფაზაში ქალის ჯანმრთელობის დაცვისთვისაც რელევანტური ფაქტორია. საგულისხმოა, რომ ნაყოფის სქესის შესახებ ინფორმაცია ისეთი მონაცემია, რომლის შეცვლაც შეუძლებელია. შესაბამისად, ნაყოფის სქესის შესახებ ინფორმაცია არ და ვერ განსაზღვრავს ოჯახის დაგეგმვის (ფართო გაგებით) არსებით გარემოებებს. ამ ყოველივეს გათვალისწინებით, თუ ორსულობის საწყის ეტაპზე ნაყოფის სქესის გაუმჟღავნებლობით შესაძლებელია სელექციური აბორტის თავიდან არიდება, მაშინ, მიზანშეწონილი უნდა იყოს, უფრო დიდი სამართლებრივი სიკეთის დაცვის ფასად ადამიანური ცნობისმოყვარეობის დაკმაყოფილების რამდენიმე კვირით გადავადება.

2.4 სელექციური აბორტი, როგორც ქალთა დისკრიმინაცია

ადამიანის უფლებათა დაცვის არაერთი დოკუმენტი ამახვილებს ყურადღებას დისკრიმინაციის აკრძალვაზე. კერძოდ, სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა შესახებ პაქტის 26-ე მუხლი მიუთითებს დისკრიმინაციაზე სქესობრივი ნიშნით; ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის პირველი და მე-2 მუხლები, ასევე, მე-5 მუხლი, რომლის პარაგრაფი „ა“ მოითხოვს დისკრიმინაციული პრაქტიკის აკრძალვას, რომელმაც საზოგადოებაში უნდა შეცვალოს ქალისა და მამაკაცის სტერეოტიპული როლები, მათ შორის, ცრურწმენებისა და დამაზიანებელი ჩვეულებების აღმოფხვრის გზით.

სახელმწიფოთა ანგარიშების საფუძველზე CEDAW კომიტეტს არა ერთხელ აქვს აღნიშნული, მაგალითად ჩინეთში, სქესის შერჩევის საგანგაშო პრაქტიკა.⁷⁷ გაეროს ქალთა სტატუსის შესახებ კომისიის ფარგლებში არა ერთხელ წამოჭრილა ეს თემა, მათ შორის, პრენატალური სქესის შერჩევის აღმოფხვრის თემაზე რეზოლუციის პროექტის სახითაც, რომელიც ჩინეთთან ერთად ევროკავშირის დელეგაციის მიერაც დაიბლოკა- აბორტის შესაძლო აკრძალვის საფრთხეების დავიდან არიდების მოტივით.⁷⁸ ადამიანის უფლებათა კომიტეტის 28-ე ზოგადი კომენტარი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კონტექსტში ამბობს, რომ: „ცალკეულ ქვეყნებში ქალის დაქვემდებარებული როლი გამოიხატება პრენატალური სქესის სელექციისა

⁷⁶ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (entered into force 3 January 1976) 993 UNTS 3, მე-12 მუხლი.

⁷⁷ Toebe, "Sex Selection under International Law", 214.

⁷⁸ Ibid.; Draft resolution entitled 'Elimination of harmful practices of prenatal sex selection and female infanticide', UN Doc E/CN.6/2007/L.5.

და მდედრობითი სქესის ნაყოფის აბორტის ხშირ შემთხვევებში.⁷⁹ ბავშვთა უფლებების კომიტეტის მიერ ინდოეთის ანგარიშთან დაკავშირებით გამოცემულ შემატამებელ დასკვნაში გამოხატულია შემოფოთება მკვეთრ დემოგრაფიულ დისბალანსთან დაკავშირებით, რაც სქესის სელექციით უნდა იყოს განპირობებული.⁸⁰

ქალთა მიმართ ძალადობა, რომ ადამიანის უფლებათა დარღვევაა, ეს საკითხი საკამათო არ არის.⁸¹ CEDAW კომიტეტის მე-19 ზოგადი რეკომენდაცია ქალთა მიმართ ძალადობის შესახებ,⁸² გაეროს დეკლარაცია ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრის შესახებ,⁸³ ასევე, ინტერ-ამერიკული კონვენცია ქალთა მიმართ ძალადობის პრევენციის, დასჯისა და აღმოფხვრის შესახებ,⁸⁴ ქალთა მიმართ ძალადობის სხვადასხვა ფორმების შესახებ საუბრობენ. არც ერთი ზემოთხამოთვლილი დოკუმენტი არ ახსენებს სქესობრივი ნიშნით სელექციურ აბორტს, როგორც ძალადობის ერთ-ერთ სახეს. თუმცა, ღია ფორმულირებები შესაბამისი ინტერპრეტაციის შემთხვევაში იძლევა სქესობრივი ნიშნით სელექციური აბორტის ქალთა მიმართ ძალადობის ფორმად კვალიფიკაციის საშუალებას.⁸⁵

დისკრიმინაციის შესახებ ადამიანის უფლებათა დაცვის არც ერთი საერთაშორისო ხელშეკრულება არ კრძალავს სელექციურ აბორტს, შესაბამისად, არ განიხილავს მას დისკრიმინაციის კატეგორიაში. სახელშეკრულებო ორგანოების მინიშნება სელექციური აბორტის დისკრიმინაციულობაზე უდავოდ აღსანიშნავია, თუმცა, მსოფლიოში არსებულ გამოწვევებთან გასამკლავებლად არასაკმარისია. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის კონკრეტული ფორმების შესახებ ჩანაწერების, საერთაშორისო სამართალში დადგენილი წესების შესაბამისი

⁷⁹ Human Rights Committee General Comment No.28: Equality of rights between men and women (Article 3) UN Doc HRI/GEN/1/Rev.6, მე-5 აბზაცი.

⁸⁰ იხ. CRC, Concluding Observations: India, UN Doc. CRC/C/15/Add.228, 26 February 2004.

⁸¹ Boerefijn Ineke, "Domestic violence against women in international human rights law", in *Violence in the Domestic Sphere*, ed. Ingrid Westendorp and Ria Wolleswinkel (Antwerpen/Oxford: Intersentia, 2005) 35–57.

⁸² General recommendations made by the Committee on the Elimination of Discrimination against Women, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm> [ნანახია 05.02.2020].

⁸³ UN General Assembly, Declaration on the Elimination of Violence Against Women, adopted December 20th, 1993, UN Doc. A/RES/48/104.

⁸⁴ Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence Against Women (adopted 9 June 1994, entered into force 5 March 1995), <http://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-61.html> [ნანახია 05.02.2020].

⁸⁵ Toebes, "Sex Selection under International Law" 215-216.

ინტერპრეტაციის შემთხვევაში,⁸⁶ სელექციური აბორტის დისკრიმინაციის სახედ კვალიფიცირება მართებული უნდა იყოს. ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის მიზნისა და ობიექტის,⁸⁷ მისი მიღების კონტექსტის გათვალისწინებით,⁸⁸ ნებისმიერი ქმედება, რომელიც თავისი ფორმითა და შინაარსით ქალთა წინააღმდეგ სქესობრივი ნიშნით არის მიმართული სწორედ დისკრიმინაციად უნდა შეფასდეს. განსხვავებით ნაყოფის სიცოცხლის უფლებისგან, რომლის წარმოშობის მომენტთან დაკავშირებით არაერთგვაროვანი მოსაზრებები არსებობს,⁸⁹ სელექციური აბორტის დისკრიმინაციად კვალიფიკაციისთვის ნაყოფის სიცოცხლის დაწყების საკითხი ირელევანტურია. სელექციური აბორტი თავისი არსით დისკრიმინაციულია, რადგან ზღუდავს ქალთა სქესის სიცოცხლის უფლების არსებობის შესაძლებლობას. ის არ გულისხმობს ზოგადად არასასურველი ორსულობის შეწყვეტის მიზნით ერთი, ცალკეული, ნაყოფის სიცოცხლის დასრულებას, არამედ, კულტურული, რელიგიური თუ სოციალური ნიშნით არასასურველი მდებარეობით სქესის ნაყოფის მოცილებას. ჩვეულებრივი აბორტისგან განსხვავებით, რომლის ლეგალურობის აუცილებლობას ეს ნაშრომი კითხვის ნიშნის ქვეშ სრულიად არ აყენებს, სელექციური აბორტი ქალთა წინააღმდეგ ბრძოლის ერთ-ერთი ყველაზე საშიში ინსტრუმენტია.

ის, თუ რა შედეგები მოაქვს სელექციურ აბორტს და რა ზიანს აყენებს ის ქალების უფლებებს წინა ქვეთავებში უკვე განხილულია. ამდენად, შეჯამების სახით, უნდა ითქვას, რომ პრობლემა რამდენიმე მიმართულებით არსებობს:

- ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო ხელშეკრულებებში არ არის გაწერილი სელექციური აბორტის ამკრძალავი პირდაპირი ნორმა;

⁸⁶ იხ. Vienna Convention on the Law of Treaties (adopted 23 May 1969, entered into force 27 January 1980) 1155 UNTS 331 (VCLT) მუხლები 31-33; Competence of Assembly regarding admission to the United Nations (Advisory Opinion) (Admissions Opinion 2) I.C.J. Reports 1950, 4 პარა. 18; Case Concerning the Territorial Dispute (Libyan Arab Jamahiriya v. Chad) (Judgement) I.C.J. Reports 1994, 6, 41-ე აბზაცი; Hollis B. Duncan, "The Existential Function of Interpretation in International Law", in Interpretation in International Law, ed. Andrea Bianchi, Daniel Peat, and Matthew (Oxford Scholarship Online: April 2015): 5, <http://www.oxfordscholarship.com.proxy-ub.rug.nl/view/10.1093/acprof:oso/9780198725749.001.0001/acprof-9780198725749-chapter-4> [ნანახია 05.02.2020]; Klabbers Jan and Orakhelashvili Alexander, The Interpretation of Acts and Rules in Public International Law (OUP 2008) 288; Bianchi Andrea, "Textual Interpretation and (International) Law Reading; The Myth of (In)Determinacy and the Genealogy of Meaning" in Making Transnational Law Work in the Global Economy—Essays in Honour of Detlev Vagts, ed. Pieter HF Bekker, Rudolf Dolzer, and Michael Waibel (CUP 2010) 34, 36; Gardiner Richard, Treaty Interpretation (OUP 2008) 189; Herdegen Matthias, "Interpretation in International Law" MPEPIL (2013): პირველი აბზაცი, <http://opil.ouplaw.com.proxy-ub.rug.nl/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e723?rskey=sxUBO5&result=1&prd=EPIIL> [ნანახია 05.02.2020].

⁸⁷ Villiger E. Mark, Commentary on the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties (Martinus Nijhoff Publishers, 2009) 427.

⁸⁸ Case of Certain Norwegian Loans (France v. Norway) (Judgment) I.C.J. Reports 1957, 9,24; Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Advisory Opinion) I.C.J. Reports 1951, 15, 22-23; International Law Commission 'Draft Articles on the Law of Treaties with commentaries' YBI LC, 1966, Vol. II, 221.

⁸⁹ CESCR, General Comment 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health, UN Doc. E/C.12/2000/4, adopted 11 August 2000; K.L. v. Peru, Communication No. 1153/2003, CCPR/C/85/D/1153/2003.

- არ არსებობს, ეროვნულ დონეზე სელექციური აბორტით განხორციელებული დისკრიმინაციის საერთაშორისო სამართლებრივი შეფასების ქმედითი მექანიზმი;
- საერთაშორისო ინსტიტუციების გადაწყვეტილებები სელექციური აბორტის აკრძალვის მიმართულებით არ იძლევა ხელშესახებ განმარტებებს;
- სუსტია სახელმწიფოთა საერთაშორისო ანგარიშვალდებულების დონე სელექციური აბორტის პრევენციასთან მიმართებით;
- არაერთგვაროვანია და არათანამიმდევრულია სახელმწიფოთა დამოკიდებულება სელექციური აბორტის აკრძალვის მიმართ.

ვინაიდან სელექციური აბორტის პრობლემა მწვავედ დგას განსხვავებული კულტურის, ისტორიის, გეოგრაფიის, ეკონომიკისა და პოლიტიკური მდგომარეობის მქონე სახელმწიფოებში რთულია პრობლემის გადაჭრის რაიმე მზა რეცეპტზე საუბარი.⁹⁰ თუმცა, ერთი გარემოება თვალნათელია, რომ სელექციური აბორტის კონვენციურ დონეზე აკრძალვის შემთხვევაში პრობლემის სამართლებრივი მიმართულების მრავალი ასპექტი გადაიჭრება. კერძოდ, შეიქმნება სელექციური აბორტის პრევენციის ქმედითი საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმი; სასამართლო პრაქტიკა გაფართოვდება და განმარტებები უფრო მეტად ხელშესახები იქნება სახელმწიფოთა შიდა სამართალში; ეროვნულ დონეზე სელექციური აბორტის აკრძალვის შესახებ საერთაშორისო და არასამთავრობო ორგანიზების მოთხოვნას უფრო მეტი ლეგიტიმურობა შეემატება; საზოგადოებრივი ცნობიერების დონე ამაღლდება სელექციური აბორტის აკრძალვის მიმართულებით.

3. სელექციური აბორტი საქართველოში

საქართველო იმ ქვეყნების რიცხვს მიეკუთვნება, რომლებშიც ქალი და მამაკაცი მოსახლეობის დისბალანსი დასაშვებ ნორმას აღემატება, რაც სხვადასხვა ფაქტორებთან ერთად სელექციური აბორტითაც უნდა იყოს განპირობებული.⁹¹ საქართველო მიერთებულია ამ ნაშრომში განხილულ ყველა საერთაშორისო ხელშეკრულებას. შესაბამისად, ეროვნულ კანონმდებლობაში ასახულია ყველა ის ვალდებულება, რომლებიც ქვეყანას აკისრია. საქართველოში სელექციური აბორტის პრევენციისთვის ერთ-ერთი ფუნდამენტური მნიშვნელობის საერთაშორისო სამართლებრივ საფუძვლად უნდა მივიჩნიოთ „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“ ევროპის საბჭოს კონვენცია, რომელსაც ქვეყანა 2017 წელს მიუერთდა. კერძოდ, კონვენციის მე-12 მუხლი სახელმწიფოებს აკისრებს ქალისა და მამაკაცის როლის შესახებ სტერეოტიპული წარმოდგენების ხელშემწყობი ცრურწმენების, ტრადიციების, ადათ წესებისა თუ სხვა პრაქტიკის აღმოფხვრას. თავის

⁹⁰ იხ. Flood, "Is International Law on the Side of the Unborn Child?"

⁹¹ გილმოტო ზ. კრისტოფ და ტაფურო სარა, „დაბადებისას სქესთა რაოდენობრივი თანაფარდობის ტენდენციები საქართველოში 2014 წლის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის შედეგებზე დაფუძნებული მიმოხილვა“ (2017) https://georgia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/4.%20SRB%20trends-GEO_%20Final.pdf [ნანახია 05.02.2020].

მხრივ, სელექციური აბორტი ის ფენომენია, რომელიც საზოგადოებაში ქალის როლის სტერეოტიპულ წარმოდგენებს ეფუძნება. რაც შეეხება შიდა კანონმდებლობას, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 133-ე მუხლი კრძალავს უკანონო აბორტს.⁹² კოდექსი არ განმარტავს, თუ რა იგულისხმება უკანონო აბორტში, თუმცა, „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის 140-ე მუხლი ადგენს, რომ 12 კვირამდე აბორტი დასაშვებია, ხოლო 12 კვირის შემდგომ აბორტი ნებადართულია მხოლოდ შესაბამისი ჩვენებების მიხედვით.⁹³ ბუნებრივია, კანონის ეს ჩანაწერიც არ იძლევა ვრცელ ინფორმაციას, თუ კერძოდ რა შემთხვევებს მოიცავს უკანონო აბორტი. საკითხის მეტი დეტალი გაწერილია საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებაში, რომელიც განსაზღვრავს ორსულობის ხელოვნური შეწყვეტის განხორციელების წესებს.⁹⁴ წესის დანართის N1 მე-2 პუნქტის თანახმად, აბორტი უკანონოა, თუ ის ჩატარდა 22-ე კვირის შემდეგ ან 12-დან 22 კვირამდე შესაბამისი ჩვენების არარსებობის გარეშე. საინტერესოა, რომ დანართის მე-14 პუნქტი იმეორებს ადამიანის გენომისა და ადამიანის უფლებების საყოველთაო დეკლარაციით განსაზღვრულ სქესის შერჩევის მიზნით ორსულობის ხელოვნური შეწყვეტის აკრძალვის ნორმას. ამავდროულად, კანონი არ კრძალავს სქესის გარკვევას არც ერთ ეტაპზე, რაც ქმნის სქესობრივი ნიშნით დისკრიმინაციის საფრთხეს.⁹⁵

საქართველოს შემთხვევაშიც პრობლემები რამდენიმე მიმართულებით არსებობს:

- სახელმწიფო ვერ უზრუნველყოფს კანონმდებლობის ეფექტურ აღსრულებას;
- სელექციური აბორტის აკრძალვა დარეგულირებულია კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტით, რაც ზიანის სამართლებრივ ხარისხს ამცირებს;
- არ არის რეგულირებული ნაყოფის სქესის გაგება, რაც ქმნის თანამდევი პრობლემების რეალურ საფრთხეს;
- დისკრიმინაციის ამკრძალავი კანონმდებლობა არ ცნობს სელექციურ აბორტს დისკრიმინაციის ფორმად.

დასკვნა

სელექციური აბორტის საკითხზე მსჯელობა განსხვავდება სხვა იურიდიული კონცეფციებისა თუ პარადიგმებზე მსჯელობისგან, ვინაიდან თემა შეეხება

⁹² საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, 1999, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426?publication=205> [ნანახია 08.02.2020].

⁹³ საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ, 1997, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29980?publication=41> [ნანახია 08.02.2020].

⁹⁴ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2014 წლის 7 ოქტომბერი ბრძანება №01-74/6 „ორსულობის ხელოვნური შეწყვეტის განხორციელების წესების დამტკიცების თაობაზე“, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2514236?publication=0> [ნანახია 08.02.2020].

⁹⁵ დარბაიძე ეკა, „სელექციური აბორტი, როგორც გენდერციდი საქართველოში“ (2018) <http://womensgaze.org.ge/2018/01/18/%E1%83%A1%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%A5%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%90%E1%83%91%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%A2%E1%83%98-%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%92%E1%83%9D/> [ნანახია 08.02.2020].

როგორც ორსული ქალის ჯანმრთელობის, რეპროდუქციული და პირადი ცხოვრების უფლების სხვა კომპონენტებს, ასევე, ნაყოფის სიცოცხლის უფლების შესაძლო რეალიზაციასა და სქესობრივ დისკრიმინაციას. ნაშრომის მიზანი იყო სელექციური აბორტის საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმების არასრულყოფილებისა და არაეფექტურობის დემონსტრირება. პირველი თავი მთლიანად აბორტის შესახებ მსჯელობას დაეთმო. ამ თავის მიზანი იყო, ერთი მხრივ, ნაყოფის სამართლებრივი სტატუსის შესახებ მსჯელობა, ხოლო, მეორე მხრივ, აბორტთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა დაცვის ინსტიტუტების პრაქტიკის გაცნობა. ნაყოფის სამართლებრივი სტატუსის გარკვევამ ნათელი გახადა, თუ რა მიმართულებით იქნებოდა შესაძლებელი ნაყოფის სიცოცხლის უფლების ხელყოფაზე საუბარი. მეორე მხრივ, საერთაშორისო ინსტიტუტების პრაქტიკის გარკვევით გამოიკვეთა, თუ რამდენად შესაძლებელი იყო სელექციურ აბორტზე მსჯელობისას, დისკრიმინაციასთან ერთად, ნაყოფის სიცოცხლის უფლების განხილვა.

მეორე თავი დაეთმო სქესის შერჩევის მოტივით აბორტის საერთაშორისო სამართლებრივი ასპექტების განხილვას. თემაზე საუბარი ბიოეთიკის მიმოხილვით დაიწყო და შეფასდა ის საერთაშორისო ხელშეკრულებები და დოკუმენტები, რომლებიც ან უშუალოდ სელექციურ აბორტზე ან სქესის შერჩევაზე აკეთებენ აქცენტს. შემდგომ ქვეთავებში რეპროდუქციული ჯანმრთელობის უფლებები და პირადი ცხოვრების უფლება შეფასდა. კვლევის შედეგად გამოიკვეთა მოსაზრება, რომ არ არსებობს ნაყოფის სქესის შესახებ ინფორმაციის მიღების აბსოლუტური უფლება და რომ უფრო დიდი სიკეთის დაცვის მიზნით მსგავსი ინფორმაციის დროში გადავადება არ დაარღვევს პირადი უფლებით დაცულ სფეროს, მათ შორის, არც ინფორმაციაზე წვდომის უფლებას. მთავარი თეზისი, რის დამტკიცებისკენაც ეტაპობრივად მიდიოდა ყველა ქვეთავი არის სელექციური აბორტის დისკრიმინაციის ერთ-ერთი ფორმად აღიარება. წყაროების გამოკვლევით დადგინდა, რომ არსებობს საკმარისი ნორმატიული საფუძველი იმისათვის, რომ სქესის სელექციის მიზნით აბორტი დისკრიმინაციად შეფასდეს. მეორე მხრივ, საკითხზე კონსენსუსის მიუღწევლობის პირობებში, საერთაშორისო ხელშეკრულებაში სქესის სელექციის მიზნით აბორტის პირდაპირი აკრძალვის არარსებობა მნიშვნელოვნად აფერხებს ცალკეულ ქვეყნებში დამკვიდრებული პრაქტიკის შეცვლას. აუცილებელია კიდევ ერთხელ აღინიშნოს, რომ სამართლებრივი მექანიზმი არ არის პრობლემის მოსაგვარებლად საკმარისი ერთადერთი პირობა. თუმცა, ეფექტური სამართლებრივი სისტემის გარეშე შეუძლებელია პრობლემის გადაჭრაზე საუბარი. ნაშრომის მთავარი მიზანიც სწორედ იმ ხარვეზების იდენტიფიცირება იყო, რომლებიც არასათანადო რეგულირების არსებობის პირობებში იჩენს თავს. პრობლემებზე საუბრისას ასევე ნათლად გამოჩნდა, თუ რამდენი გამოწვევის გადაჭრა შეიძლება ერთბაშად კონვენციის დონეზე სქესის სელექციის მოტივით აბორტის აკრძალვის რეგულაციის შემოტანით, მით უმეტეს, რომ დეკლარაციულ დონეზე, სახელმწიფოების მხრიდან, ასეთი აკრძალვის საჭიროებაზე მზაობა არსებობს.

სელექციური აბორტის პრობლემა რომ რეალურია, მათ შორის, საქართველოსთვისაც, ეს ნაშრომში წარმოდგენილი იმ მასალით დასტურდება, რომელიც ცალკეულ შემთხვევებში ძალიან მძიმე სტატისტიკურ მანკებლებს მოიცავს. იმ ეპოქაში, სადაც მეცნიერება ხელოვნური ინტელექტის განვითარებასა და მის ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში უფრო ეფექტურად ინტეგრირებაზე მუშაობს, სელექციური აბორტის არსებობის პრობლემა და მისი სიმწვავე აბსურდულადაც კი შეიძლება მოგვეჩვენოს. თუმცა, ეს არის ის სამწუხარო რეალობა, რომელშიც ვცხოვრობთ და რომელსაც უკეთესი სამართლებრივი რეგულირების მექანიზმებისა და უკეთესი პოლიტიკის შექმნით აუცილებლად შევცვლით.